

HOOFDSTUK VII

DE PREVENTIEVE BRANDBESTRIJDING

§ 1. WACHT- EN BEWAKINGSDIENSTEN

1. Inleiding

Het behoeft geen betoog dat het gevaar voor mensenlevens het grootst is, wanneer brand ontstaat in een ruimte of op een plaats, waar veel mensen bijeen zijn. Mede in verband met de aard en het gebruik van de ruimte of de plaats, besteedt de brandweer in het bijzonder aandacht aan toneelvoorstellingen, circusvoorstellingen, fancy-fairs, tentoonstellingen, enz. en, tijdens zeer drukke verkoop-perioden, ook aan warenhuizen. Bij of krachtens wetten of verordeningen kunnen, afhankelijk van het gebruik van de ruimten en de plaatsen, voorwaarden zijn gesteld ter bevordering van de veiligheid. Op de naleving van deze voorwaarden wordt uiteraard **controle** uitgeoefend die, voor wat betreft de brandbeveiliging, berust bij de brandweer. De controle op de door de exploitant te treffen maatregelen kan voor een gedeelte buiten de uren van openstelling van de inrichting plaats vinden. Overigens worden in de inrichtingen waarin door hun aard tijdens de uren van openstelling gevaar voor het publiek kan ontstaan, ook gedurende die tijd controle uitgeoefend, waarbij er ook op wordt gelet of het publiek niet in strijd met de veiligheidsvoorschriften handelt. Ondanks alle voorschriften en het toezicht op de naleving daarvan zal rekening moeten worden gehouden met de mogelijkheid dat gedurende de tijd dat bezoekers aanwezig zijn, een brand kan ontstaan. Ook daarom moet gedurende de uren van openstelling voor het publiek in een inrichting als hier bedoeld tenminste één brandwacht aanwezig zijn om in geval van brand onmiddellijk de nodige maatregelen ter bestrijding van de brand en ter beveiliging van het publiek te kunnen nemen.

Samenvattend kan worden gezegd dat de bovenomschreven wacht- en bewakingsdienst omvat:

- 1e. Het controleren van de veiligheidsmaatregelen welke zijn getroffen om:
  - brand te voorkomen;
  - een begin van brand te kunnen blussen;
  - het publiek een veilige vluchtweg te verzekeren.
- 2e. Het controleren of het publiek de voor hen geldende veiligheidsvoorschriften naleeft.
- 3e. De in geval van brand of vermoeden van brand te treffen maatregelen, te weten:
  - het voorkomen van paniek;
  - het ten spoedigste alarmeren of doen alarmeren van de brandweer;
  - het zo mogelijk blussen van brand of het beperken van uitbreiding daarvan.

De wijze waarop bovenstaande controle moet worden verricht en in een bepaald geval moet worden gehandeld, is voor elke daarvoor in aanmerking komende inrichting door de commandant van de brandweer in een afzonderlijke instructie vastgelegd. In een dergelijke instructie zijn in de regel aan de hand van een plattegrond de te controleren objecten en de route waarlangs de controle dient te geschieden, aangegeven. Als voorbeeld is een schetstekening van een dergelijke plattegrond hierbij gevoegd (fig. 206).

Afgezien van de in de instructie voor elke inrichting afzonderlijk aangegeven bijzonderheden, zijn er enige algemene punten, welke in de meeste gevallen en zeker bij toneelvoorstellingen in acht moeten worden genomen. Enkele van de voornaamste zijn hieronder aangegeven.

2. Kleding en uitrusting

De met de bewaking belaste brandwacht is gekleed in uitrukuniform. In plaats van laarzen mogen echter schoenen worden gedragen.

Gedurende de tijd dat de brandwacht zich op het toneel bevindt, mag hij de uitrustingsstukken afhangen en in de directe nabijheid van zijn standplaats opbergen. In plaats van de helm mag hij dan zijn uniformpet opzetten.

Behalve met de uitrusting behorende bij het uitrukuniform behoort de brandwacht verder te zijn uitgerust met:

een z.g. schouwburgmes in schede, die met een klem tussen de gordel kan worden gestoken. Dit mes dient o.m. om in geval van brand, bij stagnatie van de hijsinrichting, het touw waarmede de toneelgordijnen in geopende stand worden gehouden, te kunnen doorsnijden. Opgemerkt wordt dat het mes, wanneer de uitrustingsstukken worden afgehangen, niet mag worden afgelegd, doch tussen de band van de uniformbroek dient te worden gestoken;

de instructie betreffende het gebouw met bijbehorende plattegrondtekening, waarop de brandveiligheidsvoorzieningen zijn aangegeven;

het formulier (rapport), waarop in de volgorde van de ronde de verschillende brandveiligheidsvoorzieningen staan aangegeven en waarachter ruimte is opengelaten voor het vermelden van bemerkingen door de brandwacht(s), na afloop van de voorstelling.

3. De plaats op het toneel

De brandwacht heeft tijdens de voorstelling zijn vaste plaats op het toneel. Deze is over het algemeen in de eerste coulissengang aan de rechterzijde van de toneelopening. Is geen coulissengang aanwezig, dan neemt de brandwacht een zodanige plaats in, dat hij het gehele toneel kan overzien; daartoe moet in een kamerstuk een kijkopening zijn aangebracht.

4. De controle-ronde

De met de bewaking belaste brandweerman moet op zodanige tijd in het gebouw aanwezig zijn, dat hij voor de aanvang van de voorstelling de in de instructie vastgestelde ronde kan maken.

Deze ronde moet tenminste 10 minuten voor de aanvang van de voorstelling zijn beëindigd, opdat er nog tijd beschikbaar is voor het doen opheffen van eventueel geconstateerde tekortkomingen.

De brandwacht moet bij het verrichten van zijn ronde in het bezit zijn van de nodige sleutels om ook afgesloten niet in gebruik zijnde ruimten in het gebouw te kunnen controleren.

5. Decor en requisieten

De brandwacht moet weten op welke wijze de voorgordijnen, welke moeten dienen om in geval van brand op het toneel uitbreiding naar de zaal in eerste instantie te voorkomen, snel zijn te sluiten.

De overige toneelgordijnen moeten door of namens de commandant van de brandweer zijn gekeurd en na goedkeuring zijn voorzien van een merk of een loodje, zodat de controlerende brandweerman gemakkelijk kan nagaan of de gordijnen inderdaad zijn gekeurd en of de termijn voor herkeuring nog niet is verlopen.

Gordijntjes voor raamopeningen in een decor behoeven niet te zijn geïmpregneerd, daar deze in geval van brand gemakkelijk zijn af te rukken. Echter mag voor de bezetting van de raamopening nimmer van het zeer brandbare celluloid of cellophaan gebruik worden gemaakt.

6. Brandblusmiddelen

Op het toneel staat nabij de eerste coulissengang, zowel aan de rechter- als aan linkerzijde van het toneel een met water gevulde emmer met wollen deuil. Het water moet voor elke voorstelling zijn verversd.

Bij de controle van de brandkranen behoort er op te worden gelet, dat de slang zodanig is opgehangen, dat zij snel en gemakkelijk kan worden afgenomen zonder dat daarbij de watertoevoer wordt belemmerd. De slang moet aan de brandkraan zijn gekoppeld, evenals de straalpijp op de slang.

Geprobeerd moet worden of de kraan aan de straalpijp gemakkelijk is te openen. De toegang tot de brandkraan mag niet door obstakels zijn versperd.

Emmerspuiten moeten met vers water zijn gevuld. Het zuig-perspompje moet goed en gemakkelijk functionneren.

De handbrandblusapparaten moeten deugdelijk zijn voor hun onmiddellijk gebruik in geval van brand. Daartoe moeten de apparaten tenminste eenmaal per jaar door een deskundige zijn gecontroleerd. Wanneer de apparaten bij deze controle deugdelijk zijn bevonden, zijn zij van een label voorzien, waarop de datum van de controle is vermeld.

7. Rookluiken

De rookluiken die in de afdekking van de toneelruimte zijn aangebracht, dienen om te voorkomen dat bij een ernstige brand, na het sluiten van de voorgordijnen, rook en vlammen de zaal intrekken. De rookluiken zijn met een enkele handbeweging te openen.

Het bedieningshandle van deze rookluiken bevindt zich in de directe nabijheid van de standplaats van de brandwacht, alsmede op een geschikte plaats direct buiten het toneel nabij de uitgang of een nooduitgang van het toneel. Daar door het openen van de rookluiken een trek in opwaartse richting ontstaat en de brand daardoor wordt aangewakkerd, mag de brandwacht de luiken slechts openen, wanneer dit met het oog op de veiligheid van de bezoekers noodzakelijk is.

8. Gangen, deuren

Gangen en deuren, welke tot de vluchtweg behoren, moeten steeds van elke belemmering worden vrij gehouden. Wanneer in de toneelruimte gedeelten van gangen **mogen** worden gebruikt, voor opstelling van kisten, koffers, e.d. is zulks in de **instructie** en op de **plattegrond** aangegeven.

Gecontroleerd moet worden of de **panieksluitingen** op de uitgangdeuren goed werken, d.w.z. dat de deuren bij een lichte druk van binnen uit, gemakkelijk opengaan. Afsluitbomen of hangsloten moeten **voor** de voorstelling zijn verwijderd.

Voorgescreven automatische sluitingen van deuren moeten op het goed functioneren worden gecontroleerd.

Eventuele glasbezetting in deuren moet onbeschadigd zijn.

9. Nood- en transparantverlichting

De **noodverlichting** zal over het algemeen bestaan uit electrisch licht, aangesloten op een stroombron (accumulatorenbatterij) onafhankelijk van het normale lichtnet. De noodverlichting zal normaal niet branden doch automatisch ontstoken worden wanneer het gewone lichtnet bijv. door storing uitvalt. De noodlampen hebben een zodanige sterkte en zijn op dié plaatsen aangebracht, dat de aanwezigen zich voldoende kunnen oriënteren. De brandwacht moet op zijn ronde nagaan of alle noodverlichtingslampen aanwezig zijn en helder branden; hij moet daartoe de noodverlichting tijdelijk inschakelen. Voorts is een **electrische transparant verlichting** aanwezig, die de rood gekleurde transparanten verlichten, waarmede met duidelijke witte letters de uitgangdeuren zijn aangeduid en met witte pijlen de naar de uitgang leidende deuren of trappen worden aangegeven.

Nagegaan moet worden, of alle transparanten goed zijn verlicht. De transparantverlichting moet onafgebroken branden vanaf het moment dat publiek de zaal mag betreden tot het ogenblik dat dit het gebouw weder heeft verlaten.

Voor een **kaars-noodverlichting** moet gebruik worden gemaakt van gesloten kaarslantaarns. De afmetingen van de kaarsen zijn zodanig dat de kaarsen gedurende de voorstelling niet behoeven te worden vernieuwd. De lantaarns moeten in goede staat verkeren, van heldere ruiten zijn voorzien en zodanig zijn opgehangen dat de hitte-uitstraling geen gevaar voor brand kan opleveren. Bij gebruik van kaarsnoodverlichting moeten de bij de uitgangswegen en uitgangen aangebrachte opschriften en aanduidingen duidelijk zijn verlicht.

10. Open vuur

Het gebruik van open vuur op het toneel moet zoveel mogelijk worden vermeden en is, voor zover het wordt toegestaan, aan strenge **voorwaarden** gebonden; deze moeten de dienstdoende brandwacht bekend zijn.

Bengaals vuur of ander **vuurwerk** voor het verkrijgen van toneel-effecten is over het algemeen verboden, tenzij na van de brandweer verkregen toestemming, welke wordt verleend wanneer door het gebruik geen brandgevaar kan ontstaan.

Vuurwapenen mogen worden gebruikt mits de lading zodanig is dat geen vuur uit de loop te voorschijn komt.

Het **roken** op, onder of boven het toneel, in de kleedkamers, het magazijn, de werkplaatsen en andere nevenruimten, kortom alle ruimten achter de toneelopening — officieel toneelafdeling genoemd — is **verboden**.

Het roken door toneelspelers gedurende het optreden is toegestaan; zodra echter een rokend acteur achter de coulissen treedt moet hij onmiddellijk de brandende sigaar of sigaret in een met water gevulde emmer werpen of zijn brandende pijp daarin ledigen. Slechts in het geval dat dezelfde acteur onmiddellijk weer rokend moet optreden, is het hem geoorloofd op een **veilige** plaats op het toneel te blijven roken.

11. Verwarmingstoestellen

Nagegaan moet worden of schmink-comforen in de kleedkamers, toestellen voor verwarming van kruttangen, toestellen voor het verwarmen van lijmpotten in eventueel aangrenzende werkplaatsen, gascomforen in buffetten, e.d. overeenkomstig de eisen brandveilig zijn opgesteld. Onder een brandveilige opstelling wordt verstaan dat de comforen en toestellen op een plaat van onbrandbaar en de warmte slecht geleidend materieel, bijv. **gewapend** asbest-cementplaat of betontegel(s) zijn geplaatst; tussen de warmtebron en de plaat moet een luchtspleet van enige centimeters aanwezig zijn.

Ook elektrische strijkijzers kunnen brand veroorzaken wanneer wordt vergeten de stroom uit te schakelen. Met het oog daarop moet nabij de contactdoos een vaste, brandveilige opstellingsplaats aanwezig zijn.

Het gebruik van elektrische straalkachels is verboden. Wel mag gebruik worden gemaakt van **gesloten** elektrische verwarmingselementen, die brandveilig zijn opgesteld, zodat door hitte-uitstraling geen brand kan ontstaan en licht brandbare stoffen, als kledingstukken, niet met het verwarmingselement in aanraking kunnen komen.

12. Plaats van de hoofdafsluiters

De brandwacht moet op de hoogte zijn van de plaats van de hoofdafsluiters van de gasleiding, van het elektrisch net en van de waterleiding.

Bij de hoofdafsluiter van de gasleiding moet te allen tijde de sleutel aanwezig zijn om de kraan te kunnen dichtdraaien.

13. Versieringen

Het aanbrengen van versieringen is aan beperkende bepalingen gebonden. Geen versieringen mogen worden aangebracht lager dan 2 m boven de vloer. Doorlopende versieringen, zoals guirlandes, e.d. moeten worden vermeden door deze zoveel mogelijk te onderbreken. Het gebruik van celluloid, in paraffine gedrenkt papier, met brandbaar gas gevulde ballonnen en lampions is verboden. Ook het gebruik van horizontale gespannen doeken, z.g. velums, wordt onder geen voorwaarde toegestaan.

14. Hoe te handelen in verschillende gevallen van brand en bij paniek tijdens een toneelvoorstelling

Ten aanzien van het treffen van maatregelen ter bestrijding van brand en van paniek kunnen geen volledige instructies worden gegeven, daar deze maatregelen afhankelijk zijn van de aard van het ongeval, de houding van het publiek, artisten en personeel en van eventueel bijkomstige omstandigheden. Echter is het wel mogelijk voor het bewakingspersoneel enige algemene gedragslijnen te geven.

Ontstaat een brand op een voor het publiek onzichtbare plaats, dan moet er naar worden gestreefd, de brand voor het publiek onopgemerkt te houden, niet alleen door de brandbestrijding onopvallend te doen geschieden, maar ook, indien dit mogelijk is, door te voorkomen dat het publiek een brandlucht kan waarnemen.

Is een brand wel zichtbaar voor het publiek, doch slechts van geringe omvang, zodat het bewakingspersoneel deze met de beschikbare middelen onder de knie kan krijgen, moet de voorstelling zo mogelijk gewoon doorgaan, terwijl de brand onder de ogen van het publiek wordt geblust.

Wanneer het een brand van meer betekenis is, die tevens voor het publiek zichtbaar is of wanneer een brand, hoewel deze niet voor het publiek zichtbaar is, voor het publiek gevaar oplevert, moet met de blussing worden begonnen en tegelijkertijd de brandweer worden gewaarschuwd, terwijl het publiek, bijv. door een acteur wordt verzocht zich rustig te verwijderen.

Wordt het publiek door een of andere oorzaak onrustig zodat gevaar voor het ontstaan van paniek aanwezig is, moet het publiek gerust worden gesteld door het kalm toe te spreken. Bij paniek moet onmiddellijk de brandweer worden gewaarschuwd. Zeer belangrijk is altijd de wijze van optreden van degene(n) die met de wacht- en bewakingsdienst is (zijn) belast. Dit optreden moet getuigen van **kalmte en doortastendheid** vooral in geval van paniek of wanneer een paniek dreigt te ontstaan.

Hieronder zal in het kort worden aangegeven hoe in verschillende gevallen van brand en bij paniek tijdens een toneelvoorstelling dient te worden gehandeld.

Geval 1. Begin van brand op het toneel bij neergelaten doek:

Blussen met kleine blusmiddelen.

Geval 2. Begin van brand op het toneel bij open doek:

Op het toneel treden, blussen met kleine blusmiddelen.

Spelers en orkest laten doorspelen.

Niet spreken tot publiek; alleen in geval van onrust kalm en krachtig toespreken.

- Geval 3. Brand van meer betekenis bij neergelaten doek:
Blussen met een straal op de brandkraan.
Doek niet ophalen voordat de brandlucht is weggetrokken.
- Geval 4. Brand van meer betekenis bij open doek:
- a. De brand is niet merkbaar voor het publiek:
Gewoon door laten spelen.
Door bijv. een acteur de spelers ongemerkt laten waarschuwen dat zij het publiek niet mogen alarmeren.
Blussen met een straal op de brandkraan.
  - b. Merkbaar voor het publiek:
Door bijv. een acteur het publiek verzoeken de zaal tijdelijk te verlaten.
Brandweer laten alarmeren.
Voordoek laten zakken.
Blussen met een straal op de brandkraan.
- Geval 5. Ernstige brand in een nevenruimte:
Brandweer laten alarmeren.
De zaal laten ontruimen.
Voordoek laten zakken.
Kleedkamers en nevenruimten laten ontruimen.
Blussing aanvangen met een straal op de brandkraan.
- Geval 6. Ernstige brand op het toneel:
Brandweer laten alarmeren.
De zaal laten ontruimen.
Voordoek laten zakken.
Kleedkamers en nevenruimten laten ontruimen.
Blussing aanvangen met een straal op de brandkraan.
Zo nodig rookluiken openen.
- Geval 7. In brand geraakte kleding:
Blussen met natte dweilen.
- Geval 8. Brand in de toeschouwersruimte:
Brandweer laten alarmeren als de brandwacht niet zeker is dat hij de brand alleen kan blussen.
Publiek doen gerust stellen als paniek ontstaat.
Blussing aanvangen.
- Geval 9. Paniek:
Publiek doen geruststellen; zo mogelijk door laten spelen.
Bij ernstige paniek brandweer laten alarmeren.